

לקראת אורבניזם נופי מרחב קישון

סטודיו LandBasics - צמיחה ירוקה

שנה ג' - המסלול לאדריכלות נוף, הטכניון - מכון טכנולוגי לישראל

אדר' נוף מתניה ז"ק, אדר' רבקה שטרנברג

צמיחה ירוקה הוא סטודיו באסטרטגיה מרחבית המבקש למקם במרכז את היכולת המחוללת של הנוף להתוות ול"עצב" את המרחב הבנוי בהתייחס לתהליכי תכנון ופיתוח מואצים, לאור הצפי להמשך צמיחה דמוגרפית בישראל בעשורים הקרובים. אלו מערכות יחסים חדשות ניתן לכונן בין שטחים 'עירוניים' לשטחים 'פתוחים' בישראל 2048 - כשכבר כיום אנו עומדים אל מול טריטוריות מורכבות הכוללות שטחים בנויים ופתוחים השזורים יחד? תכנון המרחב האורבני העתידי מצריך קריאה של הנוף כתשתית במנעד רחב של היבטים תפקודיים: ניקוז וניהול נגר, פנאי ותרבות, שרידות ואף שגשוגן של מערכות אקולוגיות רציות, זהות וקשר אל מקום, ועוד. הסטודיו התמקד בבחינת תהליכים מרחביים בקנה מידה אסטרטגי. תהליכים אלו מאפשרים הבניה של חוסן עירוני-נופי לאורך זמן. המערכות הנופיות מתגבשות לכדי תוויות התשתיות הציבוריות ואופי ההווה העירונית והאזורית העתידית.

מרחב קישון

הסטודיו מתייחס לשטח אדיר של קרוב ל-40,000 דונם בין חיפה לקריות, ובין הכרמל לים - אזור המפרץ ועומק השטח עד ליישובים הכפריים בדרום-מזרח. כיום זהו מרחב ביניים עמוס בשימושי קרקע של תשתיות ואזורי תפעול מכל הסוגים, מעל ומתחת לקרקע (עורקי תחבורה ראשיים, רכבת, חשמל, דלק, גז, שפכים, שדה תעופה פעיל, נמל ים, מרינה ועורף נמל), מפעלים ותעשיות מזהמות, תעשייה קלה, שטחי מסחר אופייניים לחוף עיר ושטחי חקלאות פעילים. אך במרחב זה גם מצויות מערכות ותשתיות מבוססות

מים מגוונות: רצועת חוף ים, מעגנה, הנחלים - קישון, גדורה ונחל ציפורי, מלחת הקישון (שהינה ייחודית ברמה הארצית), תעלות ניקוז ראשיות, וכן מאגרי מים ובריכות דגים. מאפיין חשוב נוסף של המרחב הם מי התהום הגבוהים - ביצבוצים שלהם ניתן לראות גם בחודשי הקיץ באזורים שנחפרו, כמו במקרה של תעלות הניקוז.

מהבחינה הסטוטורית האזור נחלק בין מספר רשויות, הוא עמוס לעיפה בתכניות מקומיות המקדמות יעדי פיתוח מוגבלים, בעיקר בגלל התעשיות המזהמות וריבוי הרשויות והתכנון לפי קווים כחולים סטטוטוריים. **תכניות אלו מפספסות את הפוטנציאל האדיר והאיכות הנופיות במרחב - מהן ניתן לשאוף לאורבניזם מסוג חדש בישראל.** תרחיש מרחיק לכת למרחב, אותו בחרנו לבדוק במסגרת הסטודיו, כולל פינוי של התעשיות המזהמות לטובת פיתוח של מרחב אורבני חדש, בין חיפה לקריות, בהיקף משוער של כ-100 אלף יח"ד, מאות אלפי מ"ר לתעסוקה, פארק מטרופוליני, מוסדות ציבור, חינוך ותרבות, ושימושי פנאי.

לקראת אורבניזם נופי - הנוף התפקודי

אל מול התרחיש הגדול, יש הכרח לבחון את המרחב ולהציף את האיכויות (המדידות, החווייתיות וכו') וההזדמנויות העולות מתוכו, שאותן יש לכלול, ואף להדגיש ולחזק, בכל פיתוח שיעשה במרחב. כמו כן יש הכרח להתייחס למימד הזמן, להבשלה של הנוף, לשלבויות המימוש בפרויקט מורכב כל כך - זאת מבלי לאבד מן החזון למרחב כולו.

הסטודיו שם דגש על צבירת ידע משותף, מבוסס נתונים כמו גם חוויות ותחושות אישיות שעלו מתוך המפגש עם האתר. באמצעות סדרה של תרגילים שכללו איסוף, לימוד וניתוח נתונים, גם באמצעות סיורים, תורגמו הללו לסט מיפויים - המהווה ייצוג רב-ממדי של האתר במגוון 'קריאות' וחתכים נושאים. בשלב הבא גזרו הסטודנטים תרחישים עתידיים המבוססים על פרשנויות מגוונות לאופן בו הנוף יכול להיות תשתית עירונית. התרחישים עסקו בהיבטים של קיימות סביבתית וחוסן, ציבוריות וקישוריות, זהות וחוויה - כולם כמוטיבים מובילים שמטרתם ליצור מרחב אורבני אטרקטיבי ואיכות חיים מרבית גם לאחר פיתוח אדיר וציפוף.

תרחישים אלו נבחנו באמצעות חלופות תכנון ועיצוב של אזור/מערכת בשטח באופן מפורט יותר. זאת, תוך שימת דגש על ערכי טבע, אקולוגיה, פרוגרמה ותפקודיות, ניתוח הפוטנציאלים, הערכת השטח ליעודים שונים והיכולת שלהם ליצור בסיס לתשתית מרחבית מחוללת.

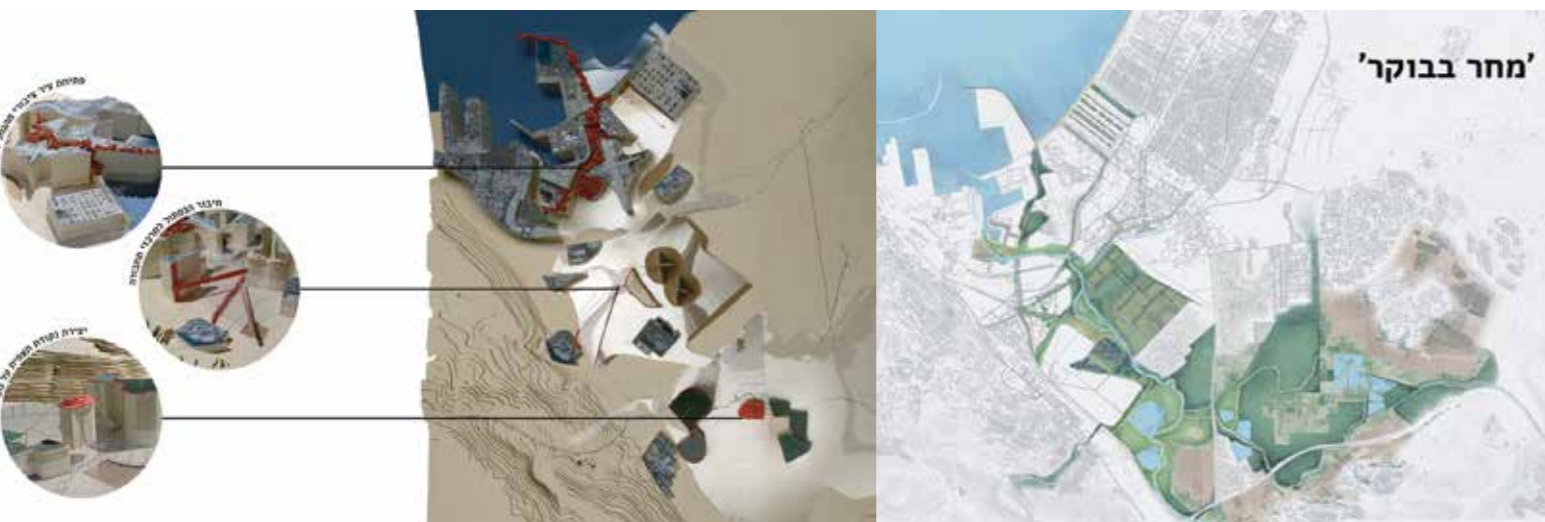
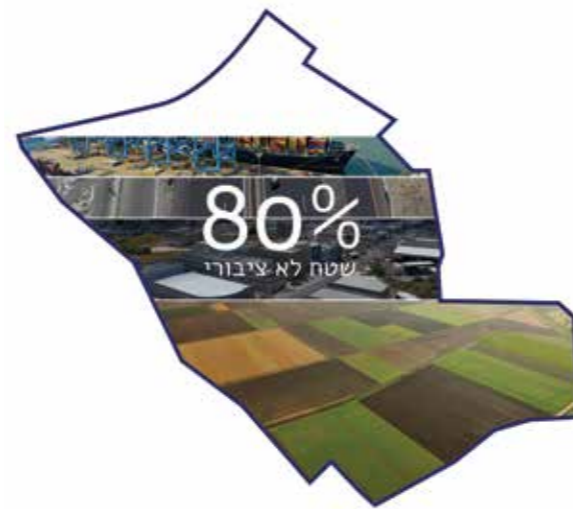
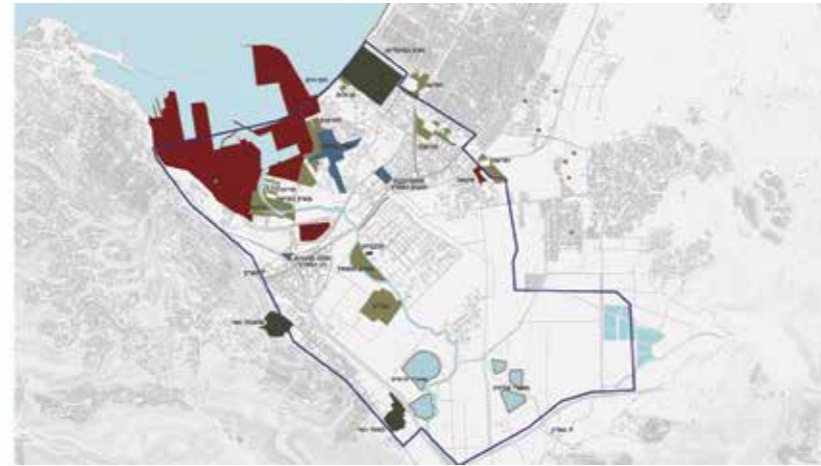
סיכום

אדריכלי נוף ומתכננים מתמודדים יותר ויותר עם הקשרים מרחביים ואתגרים סביבתיים דינמיים. תמורות חברתיות, כלכליות ודמוגרפיות, אתגרי אקולוגיה וקיימות, התפתחויות טכנולוגיות, בין היתר, דורשים שינוי הולם בפרקטיקות עיצוב, ומעבר מ'פיתוח נוף' לתכנון ועיצוב 'תהליכים מרחביים' המבוססים על חזון נופי מחולל, תוך קבלה והפנמה של התהוות לאורך שנים.

סטודיו "LandBasics - צמיחה ירוקה" עסק בבניית אסטרטגיות מרחביות בהן קריאה רב-מימדית של הנוף מאפשרת הבניה של תשתיות עירוניות, במספר קנה מידה, תוך הפגנת חוסן ויכולת השתנות התפקודיות של ה"נוף" לאורך זמן בתהליכי עיור. שבע ההצעות שהן תוצר הסטודיו מציגות כל אחת חזון מעורר מחשבה לעתיד המרחב, תוך התייחסות לאתגרים אמיתיים הנובעים מהשטח, ותוך תיעודן ונקיטת עמדה ביחס לסוגיות מהותיות כמו מהי ציבוריות, במה תתבטא איכות החיים במרחב אורבני עתידי, ועוד.

הסטודיו השתתף בתחרות - מוסדות ההשכלה הגבוהה "ישראל 2048" מטעם המועצה הישראלית לבנייה ירוקה, המשרד להגנת הסביבה וקרן 'ברכה' וזכה במקום השני עם הפרויקט: Space Claim המוצג בהמשך.

נופי צאן ברזל - זואי פרבר, שיר כהן ואנה ארגואטי
זיהוי נכסים פיזיים קיימים באתר כמו גם איכויות מרחביות חווייתיות, כדוגמת נצפות, ויצירה של שלד לציבוריות מרבית, בכל תרחיש לפיתוח עתידי

מתניה ז"ק אדריכלית ואדריכלית נוף, שותפה מקימה בסטודיו ז"ק-רייכר (s-r). שותפה בצוות התכנון למפרץ חיפה בתרחיש פינוי התעשיות המזהמות. חברת סגל במסלול לאדריכלות נוף בטכניון. ב-2014 הקימה את סטודיו LandBasics העוסק בסוגיות יסוד במרחב הנופי הישראלי דרך עיצוב מבוסס מחקר. בשנים הקרובות יעסוק הסטודיו בפרויקט "LandBasics - נחל-ים", בו נחקר את אזורי השפך של נחלי החוף בישראל ונציג חזון לעתיד.

רבקה שטרנברג אדריכלית, שותפה בסטודיו רב-תחומי לעיצוב אסטרטגי 'גממה', מרצה בכירה נלווה, במסלול לאדריכלות נוף בטכניון. עוסקת בנוף התפקודי ובממשק בין אורבניזם, אדריכלות, מדיה, וטכנולוגיה.